

tarafından takdir edilmeyen yaklaşık 140 "meflûk"ün hayatından bahsetmekte, ayrıca onların şiir ve öğütlerinden de örnekler vermektedir. Müellif eserinde ayrıca İbn Haldûn'un kısaca temas ettiği bazı fikirleri daha ayrıntılı olarak işlemiştir; kendisinin de bizzat onunla tanışmış olması ihtimal dahilindedir. İbn Haldûn'un Delcî'nin eseri üzerinde açık şekilde etkisi görülmekte ve kitapta kullanılan birçok kavramın yalnız onda bulunduğu anlaşılmaktadır. Meselâ hânedanların yaşlanıp bozulmalarının sebepleri hakkındaki fikirler İbn Haldûn'dan kaynaklanmaktadır. Eser, Memlûk Devleti'nin XV. yüzyıldaki durumu hakkında bazı kesin bilgiler vermesi bakımından da önem taşımaktadır.

Delcî'nin kaynaklarda zikredilen diğer eserleri de şunlardır: 1. *el-Cem^c bey-ne't-Tavassu^t ve'l-Hâdim*. Şehâbeddin el-Ezrâî'nin *et-Tavassu^t ve'l-fet^h bey-ne'r-Ravza ve's-Ser^h* adlı kitabı ile Bedreddin ez-Zerkeşî'nin *Hâdimü'r-Râfi^c ve'r-Ravza* adlı kitabının bir araya getirilmiş şeklidir. 2. *Muhtaşar fi kavli'n-nâs fülân ma^clûl*. Muhammed b. Yûsuf el-Kirmânî'nin Buhârî şerhine yazdığı bir ta'likittir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sehâvî, *ed-Dav²ü'l-lâmi^c*, II, 27; Nuaymî, *ed-Dâris fî târîhi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 146-148; İbn Tolun, *el-Kalâ'idü'l-cevheriyye fî târîhi's-Sâlihiyye*, Dimaşk 1368/1949, s. 117-119; Serkîs, *Mu^ccem*, I, 877; *Hediiyetü'l-Ârifîn*, I, 124; *İzâhu'l-mek-nûn*, I, 366; Brockelmann, *GAL*, II, 638; *Suppl.*, II, 741; Kehlâle, *Mu^ccemü'l-mü²elliftin*, II, 13; Ziriklî, *el-A^clâm*, I, 172; Yûsuf Cennî Lebîb — Ahmad b. Ali ad-Dalagî, "Der Autor des Buches al-Falâka wal-Maflûkûn, Lebte im 15, nicht im 18 oder 19. Jahrhundert", *Isl.*, XXXIII/1-2 (1957), s. 161-162; Selâhaddin el-Müneccid, "eş-Şihâb ed-Delcî ve Kitâbühü el-Felâke ve'l-meflûkûn", *Âlemü'l-kütüb*, IV/2, Riyad 1983, s. 247-248.

CEVAT İZGİ

DELHİ

Hindistan Cumhuriyeti'nin başşehri.

Tarihî bir şehir olan Delhi, Orta Hindistan'ın kuzeyinde ve Himalayalar'dan yaklaşık 160 km. mesafede Ganj nehrinin kollarından Yamuna ırmağının batı yakasında kurulmuştur. Şehir, XIII. yüzyıldan itibaren Kuzey Hindistan'da hüküm süren birçok müslüman sultanlığın merkezi olmuş ve bu durumunu 1858'-de İngilizler'in son Bâbürlü sultanı Bahadır Şah'tan idareyi teslim almalarına kadar sürdürmüştür. 1911'de İngilizler

Hindistan'daki idare merkezlerini daha önce bulunduğu Kalkûta'dan buraya taşımışlar; 1947'de ise Bağımsız Hindistan Devleti'nin başşehri oldu.

İslâm kaynaklarında şehrin ilk isminin Dehlü olduğu bildirilmekte ve bu ismin milâttan önce I. yüzyılda bölgede hüküm süren ve Kutub Minâr civarında bir yerleşim merkezi kuran Raca Dhilu'nun adından geldiği sanılmaktadır. Camileri, medreseleri, saray ve köşkleriyle zengin tarih ve kültür mirasını bütün canlılığı ve ihtişamı ile yansıtan günümüzdeki büyük Delhi, ünlü şair İkbâl'in de benzettği Roma gibi, ilk sınırlarını çok aşarak çeşitli devirlerde kurulan yedi ayrı şehrin zaman içinde büyüüp birleşmesiyle ortaya çıkmıştır. Her biri belli bir müslüman hânedan tarafından kurulan bu şehirler kuruluş sırasıyla Lâlkot (1192), Sîrî (1303), Tuğlukâbâd (1320 [?]), Cihanpenâh (1340), Fîrûzâbâd (1354), Purânâ Kıl'a (1542) ve Şahcihanâbâd (1638) olup halen isimleri Delhi'nin başlıca semtlerinde yaşamaktadır. Arkeolojik veriler Delhi'nin tarihinin Âriler'e kadar gittiğini göstermektedir. Mahabharata destanı bugünkü Delhi sınırları içerisinde, İndraprastha adında bir yerleşim merkezinden söz etmektedir (m. ö. 1500 civarı). Zamanla birçok değişikliğe uğrayan Delhi ancak XII. yüzyıla doğru tekrar önem kazanabilmiştir.

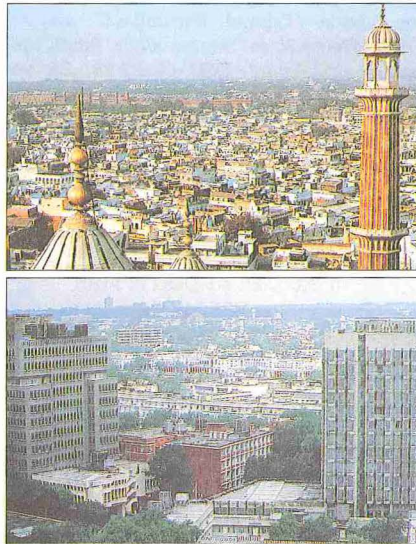
Delhi müslümanların eline geçmeden önce Çavhanlar'ın başşehriydi ve hükümdar Pritvi Râc 1180 civarında müslüman

akınlarından korunmak için etrafını surlarla çevirtmişti. Buna rağmen Kutbüddin Aybeg şehri ele geçirmeye muvaffak oldu ve 1192'de burada Kuvvetü'l-İslâm Mescidi'ni yaptırdı. Daha sonra da hem fethin hem de muhtemelen meşhur Çiştî şeyhi Kutbüddin Bahtiyâr Kâkî'nin anısına dünyanın en büyük minaresi olan ünlü Kutub Minâr inşa edildi (1229). Burada hüküm süren Çavhanlar'dan Rây Pithorâ'ya atfen Kıl'a-i Rây Pithorâ adıyla anılan bu bölgedeki binalar manzumesine Kutbüddin Aybeg'den sonra İltutmuş ve Alâeddin Halacî tarafından da birçok ilâveler yapıldı; böylece ilk müslüman Delhi şehri ortaya çıktı. 1289'da Muizzüddin Keykubad'ın, ikametgâhını Okhla yakınlarında inşa ettirdiği Kilohrî Sarayı'na taşınmasına kadar Delhi sultanları burada oturmuşlardır. Bugün tamamen harabe durumunda olan Kilohrî Sarayı, daha sonra Celâeddin Halacî tarafından bazı eklemelerle genişletilmişse de bu hükümdar eski şehre daha fazla önem vermiş ve bir süre sonra idare merkezini tekrar oraya taşımıştır. Ardından Alâeddin Halacî, Lâlkot bölgesini ve yeni kapılar ilâve ettiği kale duvarlarını genişleterek Moğol hücumlarına karşı burayı müstahkem bir hale getirmiştir. Alâeddin Halacî ayrıca yeni bir şehir olan Sîrî'yi de inşa ettirdi. Daha sonra şehir mimarisinde yüksek bir seviyeye ulaşmış olan Tuğluklular tarafından Tuğlukâbâd, Âdilâbâd (1325), Cihanpenâh ve Fîrûzâbâd şehirleri kuruldu. Buralarda inşa edilmiş olan çeşitli mimari eserlerinden Tuğluklular döneminde Delhi'nin oldukça câzip bir yerleşim merkezi olduğu anlaşılmaktadır.

XIV. yüzyılın sonlarında Timur eski Delhi'ni şehri ve ona bağlı bütün eski yerleşim merkezlerini yıkmıştır. Daha sonra yeni bölgelerin ve yerleşim merkezlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Cumna nehrinin kıyılarında Hıdır Han Hıdırâbâd'ı, Mübarek Şah da Mübarekâbâd'ı kurmuş ve sonraki yıllarda Mübarek Şah kurduğu şehri müstahkem hale getirerek kendisi için bir de türbe yaptırmıştır. Tuğluklular'dan sonra hüküm süren Seyyidler ve Lûdîler ise yine Delhi'de yeni şehirler inşa etmişlerdir.

Lûdîler'in hükümet merkezini Agra'ya taşımaları üzerine Delhi büyük ölçüde önemini kaybetti; ancak Bâbürlü hâkimiyeti kurulunca şehir tekrar değer kazandı (1526). Hümâyûn buraya yerleşti ve şehirde Dînpenâh adı verilen bir kale yaptırdı (1533). Fakat Şîrşah'ın (1540-

Yeni Delhi'den iki görünüş

Kuvvetü'l-İslâm Camii'nde Kutbüddin Bahtiyâr Kâkî'nin hâtırasına inşa edilen Kutub Minâr - Delhi / Hindistan

gelen sanatçılar bu caminin önündeki geniş merdivenlerde muhtelif sanat etkinliklerini sergilemişlerdir.

Şah Cihan Delhi'deki sanat hayatının ilerlemesine çok katkıda bulunmuş, ünlü sarayını ülkedeki sanatkarların merkezi ve kültür faaliyetlerinin icra edildiği yer haline getirmiştir. Şahcihanâbâd şehri kendine has bir karakterde gelişmiş, orada yaşamış olan meşhur kişilerin isimleri mahalle, cadde ve sokaklara verilmiştir.

Delhi şehri İslâm öncesi devirlere kadar uzanan zengin âbideleriyle ünlüdür. İlk devir İslâm eserleri arasında Mescid-i Kuvvetü'l-İslâm ile Kutub Minâr ve İltutmuş'un kabri başta gelmekte, Sultan Gârî Nâsirüddin Mahmud ile Balban'ın kabirleri de kayda değer sanat eserleri arasında bulunmaktadır. Alâeddin Halacî Mescid-i Kuvvetü'l-İslâm'ı genişletmeyi planlamışsa da bunu gerçekleştirememiştir; yarım kalan yeni minarenin çapı Kutub Minâr'ın hemen hemen iki misli kadardır. Caminin güneydeki Alâi Dervâze denilen cümle kapısı da muhteşem bir sanat eseridir.

Tuğluk eserlerinden, sülâlenin kurucusu Gıyâseddin Tuğluk'un Tuğlukâbâd'da kırmızı taşlardan yapılmış olan türbesi, üzerine çeşitli motifler işlenmiş beyaz mermer duvarlarıyla önemli ve dikkat çekici bir yapıdır. Muhammed b. Tuğluk'un kurduğu Cihanpenâh'ta surların içinde yer alan Sât Pulâh adlı su savağı önemli bir eserdir. Kasr-ı Hezâr sütununun kalıntılarından olduğu sanılan bir diğer mimari eser Bicây Mandal da Hindistan'daki geçmeli kemer tarzının ilk örneklerini ihtiva etmektedir.

Kotlâ Firûz Şah denilen binalar da mimarlık açısından çok önemlidir. Üç yan yol ile çevrili geniş bir avluya sahip olan Cami-Mescid yüksekçe bir yerde bulunur. Avlunun ortasındaki sekiz köşeli havuzun etrafında Firûz Şah'ın halka yaptığı hizmetleri anlatan yazıları kayıtlıdır. 1364-1375 yılları arasında inşa edilen camilerin hemen hepsinde duvarların moloz ve alçı karışımından, sütunlar, payandalar ve süslü saçakların mahallî gri granitten yapıldıkları görülmektedir. Çıkışların üzeri, süslemeli sütunlara oturan çok kubbeli çatılarla örtülüdür.

Seyyidler ve Lûdiler birkaç türbe ve caminin dışında önemli bir bina yapmamışlardır. Bütün türbelerin köşelerinde meyilli payandalar yer alır. İskender Lûdî'nin veziri tarafından 1505 yılında yap-

tırılmış olan Mothki Mescidi, estetik açıdan bütün Hindistan'daki İslâm sanatının en canlı örneklerinden birini teşkil eder.

Hümâyûn'un türbesi Bâbürlü iktidarının Delhi'deki en önemli ilk eseridir. Ancak burada gerçek anlamda Babürlü mimarisinin ilk örneklerini veren kişi, Şahcihanâbâd'ı kuran ve orada büyük Cami-Mescid ile hemen yakınındaki Lâl Kıl'a'yı inşa ettiren Şah Cihan olmuştur. Cami-Mescid, iç ve dış hatlarındaki uygunluk, kompozisyon ve âhenk itibarıyla Bâbürlü mimarisinin nâdide örneklerinden biridir. Başlangıçta ayrıca bir cami yapılmamış olan Lâl Kıl'a'ya Evrengzib 1662-1663'te Motî Mescid diye anılan tamamıyla mermerden yapılmış küçük bir cami ilâve ettirmiştir. Bâbürlü devrinde Delhi'de, bugün hâlâ şehrin en faal ve en büyük pazarı olan Çandni Çovk gibi pazarlar, çok sayıda bahçeler ve gezinti yerleri vardı ki bunların bazıları Sengîn Beg'in *Siyerü'l-menâzil* ve Dürge Kulî Han'ın *Murâkka'î - Dihlî* adlı eserlerinde anlatılır.

Delhi'nin ilim ve kültür hayatındaki yeri asırlar boyunca devam etmiştir. Moğollar İran ve Orta Asya'daki kültür merkezlerini yakıp yıkınca âlimler, şairler, süfîler ve sanatkarlar Delhi'ye sığındılar ve sultanların himayesi altına girdiler. O dönemde bütün Asya kıtasında İslâmî eğitim Delhi'de toplandı ve şehir İslâmî ilimlerin merkezi durumuna geldi. Alâeddin Halacî devrinde burası, her biri kendi alanında yüksek seviyede ilim sahibi olan kırk altı âlimi barındırmakla iftihar etmekteydi. XIV. yüzyılda Delhi'yi anlatan İbn Battûta'nın seyahatnâmesiyle *Şubhu'l-a'şâ* ve *Mesâlikü'l-eb-şâr fi memâlikü'l-emşâr* gibi eserler, şehrin akademik ve ilmî seviyesinin yüksekliğinden bahsetmektedirler. *Şubhu'l-a'şâ*'da ayrıca Muhammed b. Tuğluk

İsâ Han Mescidi - Delhi / Hindistan

1545) iktidarı ele geçirmesiyle Delhi'deki imar faaliyetleri kesildi ve yerine geçen oğlu Selim (1545-1554) Cumna nehrinin kıyısında Selimgarh'ı kurdu. Hümâyûn 1550 yılında iktidarı geri aldıysa da Delhi ne onun, ne de ondan sonra gelen ve merkez olarak Fetihpûr Sikri ile Agra'yı tercih eden Ekber Şah ve Cihan-gir Şah dönemlerinde eski şanlı günlerine ulaşabildi. Delhi'ye yeniden değer kazandıran ve ihtişamını arttıran Şah Cihan olmuştur. On bir yıl Agra'da ika-met ettikten sonra Delhi'ye geçen Şah Cihan, orada Şahcihanâbâd adıyla yeni bir yerleşme merkezi ve bir kale kurarak (1639) ünlü Cami-Mescid'i (Delhi Cuma Camii) yaptırmıştır. Lâl Kıl'a (kırmızı kale) olarak bilinen bu kale, hâkimiyetin İngilizler'in eline geçmesine kadar Bâbürlüler iktidarının sembolü ve kültürünün merkezi olarak kaldı.

İngiliz idaresi döneminde Delhi şehri Şahcihanâbâd'ın kuzeyine doğru genişledi. Hindistan'daki İngiliz idare merkezinin Kalküta'dan buraya nakledilmesinden sonra da Raisina (daha sonra Yeni Delhi) teşekkül etti. Lâlkot ve Kıl'a-i Rây Pithorâ önceleri Eski Delhi olarak bilinirdi; Şah Cihan'ın kale, cami vb. eserleri yaptırmamasından sonra Hümâyûn'un kalesi ve civarındaki bölge Kıl'a-i Kühne (Eski Kale veya Purânâ Kıl'a) olarak anılmaya başlandı. İngilizler döneminde Yeni Delhi ortaya çıktıktan sonra ise Şahcihanâbâd bölgesine de Eski Delhi denildi.

Delhi şehri Ortaçağ'da Hindistan'ın kültür merkezlerinden biriydi. Delhi Sultanlığı döneminde kültür hareketleri Şemseddin İltutmuş tarafından yaptırılan Havz-ı Şemsî civarında yoğunlaşmış ve süfîler, şairler, âlimler, müzisyenler ve şarkıcılar bu havuzun etrafında toplanarak faaliyetlerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Bâbürlü hâkimiyeti döneminde şehirdeki kültür faaliyetlerinin merkezi olarak Şahcihanâbâd'ın Cami-Mescid'i görülür. Toplumun her kesiminden

devrinde Delhi'de 1000 adet medrese bulunduğu da yazılmaktadır. Yine Tuğ-luklular devrinde genişletilmiş olan Havz-ı Hâs bölgesi, Firûzî medreselerinin kuruluşundan sonra âdeta bir üniversite şehrine dönmüştür. İslâmî düşüncenin yaygınlaştığı diğer bir döneme, Şah Veliyyullah ed-Dihlevî'nin (ö. 1762) Kur'an ve hadis üzerindeki çalışmaları ile kelâm dalında ortaya koyduğu meşhur *Hüccetullâhi'l-bâliğa* adlı eser damgasını vurmuştur. Şah Veliyyullah'ın oğlu Şah Abdülaziz, o dönemde akademik faaliyetin çok yaygın olduğunu ve Delhi'nin her yerinde İslâmî eğitim veren medreselerin bulunduğunu bildirmektedir.

Delhi Urdu dili ve edebiyatının yayıldığı bir merkez olup Mîr Muhammed Takî, Gâlib Mirza Esedullah, Mü'min, Dâğ Nevvâb Mirza Han gibi şair ve ediplerin yaşadığı ve eserlerini ortaya koyduğu şehirdir. XVIII ve XIX. yüzyıllarda şehir eski önemini kaybetmeye başlayınca Delhi hakkında "şehrâşûb"lar ve mersiye-ler yazan Urdu şairleri, Delhi'deki ilmi, iktisadî ve ictimai hayatta görülen gerilemeyi dile getirdiler. Delhi'nin Fars edebiyatına katkısı da çok fazla olmuştur. Bütün hayatını Delhi sultanlarının saraylarında ve medrislerinde geçiren Mîr Hüseyin, Farsça'nın meşhur şairi Genceli Nizâmî'nin *Hamse*'sine yazdığı ünlü nazîreyi burada kaleme almıştır. Abdülkâdir Bîdil'in mezarı da Delhi'de bulunmaktadır.

İslâm düşünce ve tasavvufunun gelişmiş olduğu Delhi'de Çişti, Sühreverdî, Firdevsî, Kâdirî ve Nakşibendî gibi çeşitli tarikatlara mensup mutasavvıfların yaşamış oldukları görülür. Bu mutasavvıflar kendi tarikatlarının birer merkezini burada kurmuşlar ve vefatlarında da buraya gömülmüşlerdir. Şeyh Kutbüddin Bahtiyâr Kâkî, Bîbî Fâtıma Sâim, Şeyh Nizâmeddin Evliyâ, Şeyh Nasîrüddin Çirâğ, Hâce Bâkî-Billâh, Şah Kelîmullah, Şah Fahreddin, Mirza Mazhar Cân-ı Cânân, Şah Gulâm Ali'nin kabirleri asırlar boyunca şehre ziyaretçi çekmiştir.

Bugünkü Delhi. Hindistan'ın bağımsızlığına kavuştuğu 1947'den bugüne kadar son derece hızlı bir gelişme gösteren Delhi her yöne doğru genişlemiş ve çok büyük bir araziye yayılmıştır. Bu hızlı gelişme sonunda bütün eski yerleşim merkezleri birbirleriyle birleşerek şehre büyük bir metropol görünümü kazandırmıştır. Buna tesir eden sebeplerin, başında, özellikle ülkenin Pakistan ve Hin-

distan olarak ikiye bölünmesi sırasında şehre akın eden 500.000'den fazla mültecinin yerleşmesi için yapılan yeni mahalleler gelir. Bununla birlikte mimari ve planlama farklılıklarından dolayı Eski Delhi ile Yeni Delhi kolayca birbirinden ayrılabilir. Bugün aynı zamanda hükümet merkezi olan Yeni Delhi geniş yolları, gösterişli binaları, modern otelleri, lokantaları, alışveriş merkezleri, sanat galerileri ve muhteşem güzellikteki çok sayıda parkları ile dünyanın en güzel, en planlı şehirlerinden biridir. Eski Delhi ise bunun tam aksine son derece sağlıksız bir yapılaşmanın devam ettiği, alt yapısı olmayan, küçük dar sokakları ve bozuk yolları ile ilkel bir yerleşim merkezi karakterini devam ettirmektedir. Öte yandan Yeni Delhi çok yeşil bir görünüme sahiptir ve dünyanın kilometrekareye en fazla ağaç düşen şehri olarak da ünlüdür. Yeni Delhi'nin bir başka özelliği de meslek grupları ve gelir seviyesine göre oluşmuş yerleşim bölgeleridir. Bu bölgelere askerlerin oturduğu Dhaulakoun sitesiyle memurların oturduğu Vinaynagar ve diplomatlarla zenginlerin tercih ettikleri Chanakyapuri semtleri örnek gösterilebilir.

Geometrik bir plana sahip olan Yeni Delhi'nin alışveriş ve iş merkezi, daire şeklindeki Connought Place'dir; şehrin her yerinden gelen bütün yollar buraya ulaşır. Ülkedeki hemen bütün etnik ve dinî grupların temsil edilmekte olduğu Delhi'nin nüfusu 7.174.755'tir (1991). Bunun dörtte üçünü Hindûlar, geri kalanın çoğunluğunu da müslümanlar oluşturur (tah. 1.5 milyon).

Delhi eğitim ve kültür açısından da Hindistan'ın merkezi durumundadır. Şehirde birçok enstitü ve yüksek okulun yanında üç tane de üniversite bulunmaktadır. Bunlar Delhi, Jawaharlal Nehru ve İslâmî ilimlerin ağırlıklı olarak okutulduğu Jamia Millia İslamia'dır. Bundan başka güneydeki Hamdardnagar'da yer alan ve İslâmî araştırmalar yapan Indian Institute of Islamic Studies de oldukça önemli bir kuruluştur. Şehirdeki birçok arşiv ve kütüphane yanında içerisinde özellikle sosyal ilimler açısından zengin kaynaklar ve çeşitli tarihî belgeler bulunan National Archives of India ile Jawaharlal Nehru Müze ve Kütüphanesi büyük önem taşımaktadır.

Demiryolu ve karayollarıyla ülkenin her tarafına bağlanmış bulunan şehirde biri milletlerarası olmak üzere iki havaalanı mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA :

Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ*, V, 77, 85, 89; İbn Battûta, *Seyahatnâme*, II, 26-32, 34-35, tür.yer.; H. H. Cole, *The Architecture of Ancient Delhi*, London 1872; C. Stephen, *The Archaeology and Monumental Remains of Delhi*, Simla 1876; H. C. Fanshawe, *Delhi Past and Present*, London 1902; Muhammad Alam Shâh, *Mazarât Evliya-i Dihli*, Delhi 1330; H. Sharp, *Delhi: its Story and Buildings*, London 1921; G. Hearn, *The Seven Cities of Delhi*, Calcutta 1928; F. Bernier, *Travels in the Mogul Empire AD 1656-1668*, New Delhi 1934, s. 230-235; G. Sanderson, *A Guide to the Buildings and Gardens*, Delhi 1937; Muhammed Aziz Ahmad, *Political History and Institutions of the Early Turkish Empire of Delhi (1206-1290 A. D.)*, Lahore 1949; K. A. Nizami, *Studies in Medieval Indian History and Culture*, Allahâbâd 1966, s. 73-79; G. Hambly, *Cities of Mughul India, Delhi, Agra and Fatehpur Sikri*, London 1968; W. Erskine, *A History of India Under Baber*, New Delhi 1974, s. 403-407; Abdul Halim, *History of the Lodi Sultans of Delhi and Agra*, Delhi 1974; *Delhi-History and Places of Interest*, Delhi 1975; Meer Hassan Ali, *Observations on the Muslims of India*, Delhi 1978, s. 289-303; A. Schimmel, *Islam in the Indian Subcontinent*, Leiden 1980, s. 9-15, 18-20, 23-25, 39-41 vd.; P. Brown, *Indian Architecture (Islamic Period)*, Bombay 1981, s. 16-30, 86-87; Abdülmün'im en-Nemr, *Târîhu'l-İslâm fi'l-Hind*, Beyrut 1401/1981, s. 136-139; CHIn., V; M. Dayal, *Rediscovering Delhi*, New Delhi 1982; R. Nath, *History of Mughal Architecture*, New Delhi 1982, I, 1-2, 10-11, 13-14, 51-52 vd.; K. Singh — R. Rai, *Delhi: A Portrait*, New Delhi 1983; M. Mujeib, *The Indian Muslims*, New Delhi 1985, s. 73, 81, 82, 83, 84, 85 vd.; J. N. Sarkar, *Mughal Economy*, Calcutta 1987, s. 48, 213, 214; *History of India* (ed. A. V. W. Jackson), New Delhi 1987, V, 174-222; S. A. A. Rizvi, *The Wonder that was India*, London 1987, II, tür.yer.; Saiyid Ahmad Khan, "Description des monuments de Delhi en 1852", *JA*, XVI (1860), s. 190-254; C. J. Campbell, "Notes on the History and Topography of the Ancient Cities of Delhi", *JASB*, XXXV (1866), s. 206-214; M. A. di Bianca, "Delhi, Agra, Lahore: Le Capitali dell'India Moghul", *Islam Storia e Civiltà*, XX/3, Roma 1987, s. 163-183; *EIn.*, I, 104-105; J. Burton-Page, "Dihli", *Et*² (Ing.), II, 255-266.

K. A. NİZAMİ

DELHİ CUMA CAMİİ

XVII. yüzyıla ait Bâbürlü camii.

Şah Cihan'ın, başşehrini Agra'dan Delhi'ye taşıyarak (1638) buraya Şahcihanâbâd adını vermesinin arkasından başlatıldığı yoğun imar faaliyeti sırasında inşa edilmiştir. Dünyanın en büyük ve en görkemli camilerinden biridir. Delhi'nin baş camii olarak yaptırılan bina, aynı zamanda Şah Cihan'ın güç ve azametini sembolize eden çeşitli özellikleriyle bir hükümdarlık camii hüviyeti taşımaktadır.